

Strona główna>Twoje prawa>Prawa podstawowe>Gdzie mogę uzyskać pomoc?>Wykaz właściwych sądów i organów>**Prawa podstawowe**

Prawa podstawowe

W Unii Europejskiej ochrona praw podstawowych gwarantowana jest zarówno na szczeblu krajowym, przez systemy konstytucyjne państw członkowskich, jak i na szczeblu UE, przez Kartę praw podstawowych Unii Europejskiej.

Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu, który nie jest jedną z instytucji UE, a organem Rady Europy, zapewnia dodatkowy poziom ochrony w przypadku domniemyanych naruszeń praw określonych w europejskiej konwencji praw człowieka.

Karta praw podstawowych Unii Europejskiej określa szereg indywidualnych praw i wolności. Zapisano w niej prawa ukształtowane w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości UE, prawa określone w europejskiej konwencji praw człowieka, jak również inne prawa i zasady wynikające z tradycji konstytucyjnych państw członkowskich UE oraz innych międzynarodowych instrumentów.

Karta, sporządzona przez przedstawicieli rządów i parlamentarzystów z wszystkich państw UE, określa prawa podstawowe, takie jak wolność wypowiedzi i religii, a także prawa gospodarcze i socjalne – odzwierciedlając tym samym wspólne europejskie wartości i dziedzictwo konstytucyjne. Karta zawiera także nowsze prawa, „tzw. trzeciej generacji”, takie jak prawo do ochrony danych osobowych i dobrej administracji.

Osoba, która uważa, że jej prawa zostały naruszone, może zwrócić się o pomoc do różnych instytucji i organów w państwach członkowskich, lub też, pod pewnymi warunkami, na szczeblu UE.

W poniższej części przedstawiono informacje na temat instytucji, z którymi należy się skontaktować w przypadkach naruszenia praw podstawowych. **Aby uzyskać szczegółowe informacje krajowe, należy kliknąć na flagę kraju.**

Na szczeblu krajowym

Kartę praw podstawowych Unii Europejskiej stosuje się w państwach członkowskich jedynie w przypadkach, gdy państwa te wprowadzają w życie przepisy prawa UE. Organy publiczne w państwach członkowskich – zarówno ustawodawcze, wykonawcze, jak i sądowe – są związane postanowieniami Karty wyłącznie podczas wdrażania prawa UE, w szczególności podczas stosowania rozporządzeń lub decyzji, bądź wdrażania dyrektyw UE. W oparciu o wskazówki Trybunału Sprawiedliwości sędziowie w państwach członkowskich są uprawnieni do zapewnienia poszanowania Karty przez państwa członkowskie jedynie podczas wykonywania prawa UE.

Jeżeli sytuacja nie dotyczy prawa UE, egzekwowanie praw podstawowych należy do organów krajowych, w tym sądów. W sytuacjach, do których Karta nie ma zastosowania, prawa podstawowe są w dalszym ciągu gwarantowane na szczeblu krajowym zgodnie z krajowymi systemami konstytucyjnymi. Państwa członkowskie dysponują rozbudowanymi przepisami krajowymi w zakresie praw podstawowych, których poszanowanie gwarantują sądy krajowe.

Wszystkie państwa członkowskie, niezależnie od swoich zobowiązań na mocy prawa UE, zaciągnęły zobowiązania w ramach europejskiej konwencji praw człowieka. W konsekwencji osoby fizyczne mogą – jako środek ostateczny i po wyczerpaniu wszystkich środków ochrony prawnej dostępnych na szczeblu krajowym – wnosić skargi do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu w sprawie pogwałcenia przez państwo członkowskie praw podstawowych zagwarantowanych europejską konwencją praw człowieka.

Europejski Trybunał Praw Człowieka opracował [listę kontrolną w zakresie dopuszczalności](#), by pomóc potencjalnym skarżącym w samodzielnym ustaleniu, czy istnieją przeszkody dla zbadania ich skarg przez Trybunał.

Na szczeblu UE

Rola Komisji Europejskiej

Karta praw podstawowych UE ma zastosowanie do wszystkich działań instytucji UE. Rolą Komisji jest dopilnowanie, by wnioski ustawodawcze były zgodne z Kartą. Wszystkie instytucje UE (a zwłaszcza Parlament Europejski i Rada) odpowiadają za poszanowanie Karty w trakcie całego procesu legislacyjnego.

Karta ma zastosowanie w odniesieniu do państw członkowskich wyłącznie przy wykonywaniu przez nie prawa UE. Osoba, która uważa, że organ krajowy naruszył Kartę przy wykonywaniu prawa UE może złożyć skargę Komisji, która jest władna wszcząć przeciwko państwu członkowskiemu postępowanie w sprawie uchybienia zobowiązaniom.

Komisja nie jest organem sądowym ani sądem rozpatrującym odwołania od orzeczeń sądowych krajowych lub międzynarodowych. Nie bada ona też zasadniczo istoty indywidualnych spraw, chyba że ma to znaczenie dla realizacji zadania polegającego na zagwarantowaniu właściwego stosowania prawa UE przez państwa członkowskie. Komisja, zwłaszcza jeżeli wykryje szerszy problem, może wezwać organy krajowe do zaradzenia mu, a w ostateczności, pozwać państwo członkowskie przed Trybunał Sprawiedliwości. Procedura ta ma na celu zagwarantowanie, by dane przepisy krajowe – lub praktyka krajowych organów administracji albo sądów – zostały dostosowane do wymogów prawa UE.

Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej

Trybunał Sprawiedliwości w Luksemburgu jest jedną z instytucji Unii Europejskiej. Ma on ostateczne zdanie w kwestii Traktatów, Karty i prawa UE.

Dopilnowuje on, by były one jednakowo interpretowane i stosowane w całej Unii oraz by instytucje UE i państwa członkowskie robiły to, czego wymaga od nich prawo UE.

W przypadku gdy osoby fizyczne lub przedsiębiorcy uważają, że bezpośrednio dotyczący ich akt wydany przez instytucje UE narusza ich prawa podstawowe, mogą wnieść skargę do Trybunału Sprawiedliwości, który, pod pewnymi warunkami, może stwierdzić nieważność takiego aktu. Osoby fizyczne nie mogą jednak wnosić do Trybunału Sprawiedliwości skargi przeciwko innej osobie (fizycznej lub prawnej) albo przeciwko państwu członkowskiemu.

Europejski Trybunał Praw Człowieka

Wraz z wejściem w życie traktatu lizbońskiego Unia Europejska została zobowiązana do przystąpienia do europejskiej konwencji praw człowieka. Z chwilą zakończenia się tej procedury, osoby uważające, że ich prawa człowieka zostały naruszone przez UE, po wyczerpaniu wszystkich środków ochrony prawnej dostępnych na szczeblu krajowym, będą mogły także wnieść skargę do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Oznacza to wprowadzenie dodatkowej kontroli sądowej w zakresie ochrony praw podstawowych w UE.

Ostatnia aktualizacja: 18/01/2019

Stroną zarządza Komisja Europejska. Informacje na tej stronie nie muszą odzwierciedlać oficjalnego stanowiska Komisji Europejskiej, nie ponosi ona również odpowiedzialności za wszelkie informacje, dane czy odniesienia na niej zawarte. Więcej informacji na temat praw autorskich odnoszących się do stron UE znajduje się na stronie „Informacje prawne”.